

ערב טוב.¹

סיפור אישי שקשור לדיונים הבאים:

באמצעו הַעֲשׂוֹר הראשון של מאה עשרים ואחד, היהדות

הקונסרבטיבית האמריקאית עמדה בְּקֶצֶה של מהפכה הלכתית. ואני

לא הייתי מוכן.

בסביבות הרבנים הקונסרבטיביים, נפוצות היו השאלות לגבי

הומואים ולסביות ביהדות—האם מותר לתת להם סמיכה? האם

מותר לסדר קידושין ביניהם? ועוד. בבית הספר התיכון

הקונסרבטיבי שבו למדתי כסטודנט, היו שיעורים מוקדשים לנושא

זה: למה יהיה מאושר אם נעבור על דברי חז"ל? למה יהיה מאושר אם

נעבור על דברי התורה? אבל אני האמנתי שאי אפשר למצוא דרך

הלכתית לעבור על פסוקים בעֲתֵיָּים. הייתי משוכנע שבכל עוד

שאנחנו מקדישים את התורה, אין לשום רב הַסְמְכוֹת לומר שמותר

1. אני (יונה רנק—Jonah Rank) נתתי את דבר התורה הזה לפני ועד ההמלצות של מכון שכטר ב-15 בפברואר בשנת 2012.

לעבור על ויקרא פרק י"ח פסוק כ"ב. ואני ידעתי שכמעט כל היהודים

הקונסרבטיביים הצעירים ושהרבה רבנים רצו להרחיב את

האפשרויות של הומואים ולסביות בתנועה שלנו—אפילו אם נסתיר

את דברי התורה במשך התהליך! הייתי מאוכזב ומתוסכל ועצוב. איך

הייתי יכול להזדהות כיהודי הלכתי קונסרבטיבי ולעמוד לפני איזה

החלטה שמתנגדת בפני דבר תורה?

אני לא יודע מתי זה קרה, אבל כבר מזמן התנועה

הקונסרבטיבית התאהבה בסיפורו של "תנור של עכנאי".² בקיצור,

מתוארת באגדה זו מַחְלוֹקֶת בין רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע.

רבי אליעזר בן הורקנוס היה בטוח שהיה טהור התנור של

עכנאי—איזשהו תנור מיוחד. ורבי יהושע והחכמים אמרו שהתנור הוא

טמא. אז מה עשה רבי אליעזר? הוא קרא לא-להים וְלִטְבֵּעַ לעזור לו

ולהקים נְסִים שיוכיחו שהוא—שרבי אליעזר—צודק! "אם התנור

2. בתלמוד בבלי, בבא מציעא נט ע"ב.

טְהוֹר כְּמוֹ שֶׁאֲנִי אוֹמֵר," אומר רבי אליעזר כל פעם, "יהי רצונו רבונו
העולם שְׁאִיקֶס יְקָרָה!" אז הוא קורא לעץ חרוב שזו כדי לתמוך ברבי
אליעזר. ורבי יהושע אומר שאינו מוכיח שום דבר. אז רבי אליעזר
קורא לְמַיִם שהופכים את כיוון זרמם כדי לתמוך ברבי אליעזר. ורבי
יהושע אומר שאינם מוכיחים שום דבר. אז נוטים הקירות של בית
המדרש כדי לתמוך ברבי אליעזר. ורבי יהושע אומר שאינם מוכיחים
שום דבר. ובסופו דבר, יוצאת בת קול א-לוהי והיא אומרת שרבי
אליעזר צודק! אז רבי יהושע מצטט מְסַפֵּר דברים³, "לא בשמים היא,"
כלומר: הבת קול אינה מוכיחה שום דבר! ועוד המספר מצטט
מפרשת משפטים, הפרשה שלנו, בהגנת רבי יהושע, "אחרי רבים
לְהַטֹּת."

אבל יש כמה בעיות פה. אני יכול להבין למה הרבנים הזדהו

ולא האמינו בשלושת הנסים הראשונים בעד רבי אליעזר. אולי הם

3. ליב.

חשבו על הנסים האלה כקיסומים פגניים או מעשי כפירה. הנסים אינם בהכרח "נסים." במילותיה החוקרת גילת חסן-רוקם, בעיני כל תרבות, קל לשלול את אמיתותם מעשים אל-טבעיים בפתגם "הנסים שלנו, והקיסומים שלהם."⁴ עצים ומים וקירות ששומעים לדברי בן אדם אינם מוטיבים שקורים שוב הרבה במסורת שלנו, אז אינם נסים אלא קיסומים! אבל, בת קול! בת קול היא בת קול! אי אפשר לומר "את קול הא-להים ששָׁנְנוּ שומעים הוא קול א-לוהי רק באוזניך, ואינו בת קול בְּאֲזְנֵי!"

ולגבי הציטוטים של רבי יהושע, מה נורא הם מקולקלים! "לא בשמים היא" הן מילות שמזכירות לנו שאנחנו יכולים להשתמש במשאבים שלנו כדי ללמוד פרטי החוקים, ולא הכל נשאר באיזהו מקום שְׁמִימֵי נְסוּדֵי. ומה עם הציטוט מהפרשה שלנו, "אחרי רבים

4. "Our miracles, their magic." p. 38 in G. Hasan-Rokem, "Did Rabbinic Culture Conceive of the Category of Folk Narrative?" **European Journal of Jewish Studies**, 3:1 (2009), pp. 19-55.

להטות?" בוודאי שכתובות המילים האלו בפרשה שלנו, אבל רבי יהושע מדלג על מילה אחת עיקרית: "לא!" "לא-תהיה אחרי-רבים לְרַעַת וְלֹא-תַעֲנֶה עַל-רֵב לְנִטּוֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת!" אם מותר לדלג על המילה "לא", הדת שלנו יכולה להיות הפוכה. "תחמוד! תרצח! תגנוב!" וכו'.

אולי אינו ברור למה אני כל כך מתוכסל מהמדרש הזה. לרוב חיי, המדרש הזה עֲצָבָן אותי. בכל שנת לימודים של בית הספר התיכון הקונסרבטיבי שלי—אם כן אני צודק—מורה שונה לימד את הטקסט הזה בכל שנה ושנה כדי להנהיג שיחה על הַתְּקַבְּלוּתָם שינויים בהלכה מפי הרבנים. אבל, אני לא הִסְכַּמְתִּי עִם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְחִבְרִי שְׁנִיגְדוֹ לְרַבִּי אֲלִיעָזָר. הֵא-לֵהִים עֵמֶד בְּצִדּוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלִיעָזָר! אֵךְ הַהִיסְטוֹרִיָה הַיְהוּדִית אִמְרָה, "לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא" בְּזִמָּן שֶׁהִיא הַכֹּל בְּרוּר לְפָנֵיהֶם.

בהמשך של האגדה, נמצא אליהו הנביא (כרגיל), והוא נשאל מה

עשה הקדוש ברוך הוא במשך הַיְּמֵינוּ. אליהו אומר שהא-להים "חייך
 ואמר, 'נְצַחוּנִי בְּנִי, נְצַחוּנִי בְּנִי!' לרוב חַיִּי, פירשו מוריי את המילה
 "נצחוני" כמו "אתם כבשתם אותי" או "אתם ניצחתם, ואני הפסדתי"
 או "אתם צדקתם, ואני טעיתי!" אבל, הרב דוקטור גורדון טוקר אומר
 שפירושו השורש נ.צ.ח. בסיפור זה מוכרח להיות "להתקיף". טוקר
 מציין שראינו את השורש לפניכן: כְּשֶׁנִּפְחָחוּ בְּבֵית הַמְדַרְשׁ וְנָטוּ הַקִּירוֹת
 בעד דברי רבי אליעזר, צעק עליהם רבי יהושע ואמר, "אם תלמידי
 חכמים מנצחים זה את זה בהלכה, אתם מה טיבכם?!" וּבְשִׁמְעָם אֵת
 דברי רבי יהושע, הקירות שוב מְזִדְקָפִים. לדעת טוקר, "לנצח" בסיפור
 זה הוא להתקיף ולפגוע.⁵ כמו שהתקיפו התלמידים אחד את השני,
 כך חז"ל התקיפו את ופגעו בנְסִי הַטָּבֵעַ וּבְבֵת קוֹל הָא-לֵהִי שִׁירְדָה
 משמים כדי לפגוש את בני הא-להים. מה עשו אבותינו בביאתו אבינו

P. 20 in G. Tucker, "Can a People of the Book also 5.
 be a People of God?", **Conservative Judaism**, 60:1-2
 (2008), pp. 4-25.

שבשמים? הם פגעו בו.

וזהו הסיפור שבו השתמשו בכל דור ודור להוכיח את סמכותם הרבנים—אף על פי שהסמכות כואבת בא-להים ומסתירה את דבריו, ואף על פי שבהמשך הסיפור, סמכותם הרבנים גורמת לנידויו של רבי אליעזר וגורמת לבקשתו של רבי אליעזר שמתגשמת בהריגת הנשיא רבן גמליאל! מבחינה זו, הסמכות הזאת היא סכנה ואינה משמיע את קול הא-להים השמימי.

אז בפני לקח גרוע כזה, לא ראיתי שום הוכחה ששינוי במעמדם של הומואים ולסביות ביהדות קונסרבטיבית יתאפשר דרך תהליך א-לוהי. אך, לצערי, אפשר לומר שרבי יהושע וחז"ל כבשו את הא-להים וניצחו, וזהו התהליך **ההלכתי ההיסטורי**. אבל מה איכפת לי התהליך ההלכתי אם הוא שולל את הקול הא-לוהי? וידעתי מראש שְׂאֵלָה שרצו לְשַׁנּוֹת את מעמדם של הומואים ולסביות ינצחו סוף סוף. אז מה הייתי יכול לעשות? האם באמת הם ינצחו, והיהודים

הטקסטיים כמוני יפסידו?

בסוף הקיץ בשנת אלפיים ושבע, נכנסו לְכַתְלָם בתי מדרש ג'יי

טי אס הומואים ולסביות. פגשתי אותם (כמו שפגשתי כל שאר

הסטודנטים) וגיליתי שהם היו נחמדים. וכמה ממנם היו רציניים

בבחינת ההלכה כמוני, והיו רציניים באהבתם הטקסטים הקדושים

שלנו, והיו רציניים בחיים תפילתיים ובשמירת כשרות ובשמירת שבת

ובשמירת מצוות וכו'.

בסופו דבר, אני השגתי רעיון ממש מוזר אך חשוב: בפני

ההומואים והלסביות הנחמדים שהיכרתי, לא ידעתי אם אכן האמנתי

שהא-להים אסר על תְּיֵי הומואים ולסביות. אולי המילים האלו

בויקרא נכתבו רק על ידי בני אדם שלא הבינו את הנְּסִים של הא-ל

ושלא הבינו את אנשים יוצאי דופן ושלא ידעו להבחין בין רצון בן

אנוש ורצון בת קול. אף על פי שאני מאמין שמקורה התורה היא

הא-להים, בבית ספר תיכון האמנתי שהתורה נכתבה מילולית על ידי

בני אדם. בספרי תורה עתיקים וּבְכַתְּבֵי יָד תַּנִּיכִים, יש לנו יותר מדי
דוגמאות של שינויים קטנים (ולפעמים גדולים) שאי אפשר לי לחשוב
שהא-להים עָרַךְ ישירות את השינויים האלה והתכוון בהם! אני לא
זוכר בדיוק מתי, אבל כשלמדתי לתור ראשון, שמעתי את הפרופ' בן
זומר⁶ החוקר במחלקת המקרא של ג'יי טי אס, והוא דיבר על
השקפתו התיאולוגית הפרטית שלו. הוא מאמין שהתורה היא תגובה
אנושית לאירוע שבו צווה הא-להים את בני ישראל להראות את
נאמנותם לא-ל בשמירת מצוותיו, אז התורה קשורה למפגש א-לוהי
אמיתי, אבל יש רעיוניות שנמצאים בתורה שלנו שאינם יכולים לבוא
אלינו מא-ל שגם צדיק וגם רחום. טקסטים שמעודדים במלחמות
עם הגויים ועוד דוגמאות שמתנגדות לְמִסְרָה התורה, מסרה רדיפת
השלום: טקסטים אלה אינם באים ישירות דרך הא-ל אלא דרך אנוש
עתיק קְסָנוֹפוֹבִי. ואחרי כמה זמן, אני באתי כבר להסכים איתו. יש

Benjamin Sommer. 6.

מילים בתורה שאינן מהא-להים שבו אני מאמין. ורוב הזמן קשה לדעת מתיי הן מילות הא-ל ומתיי אינן מילות הא-ל. אבל לפעמים אנחנו יכולים לשמוע בת קול שצועקת עלינו לתוך אוזנינו ואומרת, "ניצחוני בני! ניצחוני בני! אתם התקפתם אותי! אתם הרסתם אותי!"

אבל בתוך הכאב של הא-ל, נרגש סיבוכם בני אדם. להטות אחרי הרבים או לא להטות אחרי הרבים? בתחילה, נוטים הקירות של בית המדרש. הם לא נוטים אחרי הרבנים אלא הם נוטים אחרי רב יחיד, ובשמעם את קול הרבנים, הם מזדקפים ולא נוטים אחרי הרבנים הרבים. והתורה היא עץ חיים שמחזיקים בה, אבל אי אפשר לאחוז בחורבן בית המקדש. ולכן, רבי אליעזר הוא היחיד שיכול להבין שאי אפשר להחזיק בעץ חרוב—עץ, שלפי צלילי שְׁמָה ("חרוב"), מסמלת את חורבן הדת העתיקה. ולכן קופצת עץ החרוב כדי לומר שצודק רבי אליעזר וטועים הרבנים. אבל הרבנים אינם מבינים שזה נס שתחיה הנגישות לא-להים; בעיניהם, זה סתם קיסוס.

אז אולי בְּמִי תורה רבי אליעזר יכול להראות שהזרמים משתנים
בתקופה החדשה של הרבנים. אינו ברור אחרי מי להטות בעת
החדשה: אחרי הרבים? אחרי רבי אליעזר? אחרי התלמידים? אחרי
הרבנים? בית מדרש הוא מקום מסובך. והאופציה
האידיאלית—לשמוע ישירות לדברי בת קול—מסורבת על ידי רובם
חז"ל ומאושרת רק על ידי רבי אליעזר.
כמו הרבנים בתקופת רבי אליעזר, אני בשנת אלפיים ושש לא
הייתי מוכן למהפכה הלכתית. לא הייתי מוכן להכיר את פני הא-ל
ולזהות את צלם הא-להים הנמצאים באיזור רוחני שעליו חז"ל לא
ידע: נשמות החברים ההומואים והלסביות שלי. הם היו רציניים
כמוני, וכמו רבי אליעזר שהכיר את הנסים יותר טוב מכל שאר אדם
בדורו, החברים שלי ההומואים והלסביות הבינו שלפעמים נמצאים
בטבע ההפך של מה שמצפים; ולפעמים ההפך הוא ממש יפה.
לפעמים אנחנו צריכים להתנצל בפנינו שהאמונות שלנו היו

מזוייפות—שאפילו אם נטינו בכיוון אחד אפשר גם להטות מחדש
בכיוון אחר או אפילו להזדקף! ולפעמים יסודותיה האמונה נמצאים
נהרסים כחורבן, ואי אפשר לדמיין מסורת גְּמִישה בפני החורבן, אבל
ידע רבי אליעזר שעץ החרוב, התורה הנהרסת, קופצת וזזה בתקופת
התְּחִיָּוֹת היהדות. אומרים פעמיים בכל יום "שמע ישראל", אך לא
שמע וְהֶחְרִישׁ כְּחֶרֶשׁ רבי יהושע כשהשמיעה הבת קול, ורבי אליעזר
היה היחיד שהיה מוכן לשמוע.

מבחינתי, הסיפור של תנורו של עכנאי אינו סיפור שמוכיח את
סמכות הרבנים אלא הוא סיפור שמשבח את האינדיבידואליות של
המאמין בנסים מודרניים, והמאמין הבודד, והמאמין בקדושת היוצא
דופן שמקודם לא יכולנו להסביר. הסיפור שואל: מתי נחרבה עץ
החיים העתיקה? האם נוכל לשתות מים שזורמים בכיוון חדש? באיזה
כיוון מותר להטות? והאם נשמע את הקול של הא-להים כשהוא
ידבר איתנו? האם נהיה מוכנים—מוכנים להיות ברכה ולא להשתמש

בדת שלנו כחילול השם?

אסיים את דבריי לפניכם באזהרתו ובבְּרָכָתוֹ של אחד

המנהיגים הקודמים של תנועת החסידות, הרב אלימלך מליזענסק.

בספר פירושו על התורה, נועם אלימלך⁷, הוא מתרכז במילים

"א-להים לא תקלל"⁸ שמופיעות בפרשה שלנו וכך הוא כותב:

נראה לפרש דְּהִנֵּה התורה מלמדת אותנו את הדרך אשר נלך בָּהּ

להנצל מן הדינים שלא ישלטו בָּנוּ—דְּהִיֵּינוּ שצריכים אנחנו להמתיק

הדינים שגם הם יסכימו עמנו לרחמים (וחלילה להתגרות עמהם

לקללם חס ושלום) רק להמתיק אותם. וזה שאמר הכתוב "א-להים

לא תקלל", רוצה לומר "הדינים לא תקלל". וזהו "זבַח לא-להים יִחָרֵם

בלתי לה' לבדו"⁹? פירש כשתרצה לזבוח דינים. "יחרם בלתי לה'

7. ספר נועם אלימלך על התורה: ליקוטי שושנה ואגרת הקודש.

תשס"ו (ירושלים). דף קמ.

8. שמות כב: כז.

9. שמות כב: יט.

לבדו... "יחרם" הוא לשון "הַקְדֵּשׁ" ¹⁰... וזהו "יחרם לה' כו" – פירוש

העיקר: להביאם אל הקדושה לה' לבדו ולהפְּכָם לְרַחֲמִים מִמִּילָא.

עד כאן לשונו נועם אלימלך. אנחנו חייבים לשאול: האם אנחנו

מוכנים לומר שאנחנו מוכנים לקרב ולהכניס באופן עמוק אלה

שנראים כמו מקללי דינים? והאם בכל זאת התמונה היא מראית עיין

מזוייפת? האם הדינים הם דינים אמיתיים? האם הם נסים או סתם

קיסומים? האם אנחנו מוכנים להמתיק את הדינים? האם אנחנו

מוכנים לשמוע לקול הא-להים שיביא אותנו לשלום? האם אנחנו רבי

אליעזר? האם אנחנו רבי יהושע? האם אנחנו נוטים? התשובה היא

קרובה ונמצאת בְּלִבֵּנוּ. בסופו דבר, לא בשמים היא.

ערב טוב.

10. לא נכלל לעיל כדי לשמור על הזמן: על דא דאיתא בגמרא סתם
"חרמים להקדש".